

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Денисенкова Альона Василівна

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ**

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-науковою програмою «Освітні, педагогічні науки»
(Педагогіка вищої школи)

Умань – 2022

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті
імені Павла Тичини.

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК: кандидат педагогічних наук, доцент Савченко
Наталія Володимирівна

РЕЦЕНЗЕНТ: доктор педагогічних наук, професор Кравченко Оксана
Олексіївна

Захист відбудеться 18 травня о 9.00 год. на засіданні ЕК кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту.

З роботою можна ознайомитись на кафедрі педагогіки та освітнього
менеджменту, за адресою: 20308, м. Умань вул. Садова, 28, ауд. № 316

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	7
1.1. Педагогічна культура як складова професійної підготовки майбутнього вчителя	7
1.2. Сутність і значення культури логічного мислення вчителя	21
1.3. Технологія формування культури логічного мислення	36
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ШЛЯХІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	51
2.1. Дослідження стану сформованості культури логічного мислення майбутнього вчителя.....	51
2.2. Шляхи удосконалення процесу формування культури логічного мислення майбутнього вчителя у процесі фахової підготовки.....	60
2.3. Експериментальна перевірка ефективності удосконалення процесу формування культури логічного мислення майбутнього вчителя	77
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	90
ДОДАТКИ.....	99

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реформування системи освіти України, пов'язане з глобальною інтеграцією у світовий освітній простір, упровадженням особистісноорієнтованої, гуманістичної парадигми, реалізацією розвивального професійного навчання, зумовлює підвищення вимог до професійного мислення педагога, характеристиками якого мають бути самостійність, гнучкість, рефлексивність, креативність, системність, критичність, відкритість та ін., що дозволить успішно вирішувати як життєві, так і професійні завдання, створювати сприятливі умови для навчання, виховання, всебічного гармонійного розвитку учнів відповідно до запитів сьогодення.

Вищезазначене знайшло своє відображення у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законах України «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір, «Основні напрями реформування вищої освіти», та інших державних законодавчих документах. Це потребує впровадження в процес професійної підготовки майбутніх учителів таких технологій, що сприятимуть формуванню культури їх професійного мислення взагалі та логічного мислення зокрема.

Аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблем формування культури логічного мислення майбутніх вчителів засвідчує, що різні аспекти досліджуваної проблеми знайшли своє відображення в таких напрямках наукової думки: сутність феномену педагогічної культури: Є. Бондаревська [24], В. Гриньова [47], І. Ісаєв [75]); сутність феномену логічного мислення та логічних понять Н. Кондаков [92], П. Копнін [94], К. Ушинський [217]), психолого-педагогічні умови формування та розвитку логічного мислення особистості: Н. Тализіна [207], О. Федоренко [219]); формування і розвиток педагогічного мислення майбутнього вчителя: А. Павленко [143], В. Паламарчук [144], В. Сухомлинський [202] та ін.).

Пошуку шляхів розвитку логічного мислення учнів, вивченню впливу особливостей організації навчально-пізнавальної діяльності на формування логічних умінь присвячено наукові праці Г. Лаврешіної [101], О. Федоренко [219], у яких наголошується на тому, що серед різних типів мислення особливе місце в професійній підготовці вчителя посідає логічне мислення, а вміння використовувати арсенал логічних пізнавальних засобів сприяє підвищенню інтелектуального потенціалу людини, формуванню професіонала-аналітика, який творчо розв'язує завдання у різних сферах життєдіяльності.

Проте, незважаючи на значні теоретичні здобутки вітчизняних та зарубіжних науковців у вирішенні окресленої проблеми, поза увагою дослідників залишилась розробка та обґрунтування технології формування культури логічного мислення майбутнього вчителя.

Соціальна, науково-практична значущість та актуальність визначеної проблеми, нерозробленість її теоретико-методичних основ зумовили вибір теми дослідження **«Формування культури логічного мислення майбутнього вчителя у процесі фахової підготовки»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити шляхи удосконалення процесу формування культури логічного мислення майбутнього вчителя у процесі фахової підготовки.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів у закладі вищої освіти

Предмет дослідження – шляхи удосконалення процесу формування культури логічного мислення майбутніх учителів у процесі фахової підготовки.

Відповідно до мети, об'єкта, предмета дослідження були визначені такі **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні засади дослідження проблеми формування культури логічного мислення особистості в сучасній психолого-педагогічній літературі;

2. Визначити сутність феномену «культура логічного мислення вчителя»;

3. З'ясувати стан сформованості формування культури логічного мислення майбутнього вчителя у процесі його фахової підготовки;

4. Розробити та експериментально перевірити шляхи удосконалення процесу формування культури логічного мислення майбутнього вчителя.

Методи дослідження: *теоретичні:* вивчення й аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури, порівняння й узагальнення теоретичних концепцій та педагогічного досвіду роботи учителів, пріоритетних ідей науковців щодо вирішення проблеми формування культури логічного мислення; *емпіричні:* анкетування, бесіда, діагностичні стандартизовані методики – для виявлення рівнів сформованості культури логічного мислення майбутніх учителів; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності визначених шляхів формування культури логічного мислення у майбутніх учителів.

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. У дослідженні щодо визначення сформованості культури логічного мислення брало участь 64 особи, з них 33 учасники експериментальної групи і 31 – контрольної групи.

Теоретичне значення полягає у з'ясуванні сутності культури логічного мислення майбутніх учителів у процесі фахової підготовки, аналізі її складових та обґрунтуванні шляхів формування культури логічного мислення майбутніх учителів у процесі фахової підготовки.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані емпіричні дані і висновки слугуватимуть науково-методичними рекомендаціями для учителів, студентів, а також можуть бути використані в системі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів.

Апробація результатів матеріали дослідження були обговорені та схвалені на засіданнях кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, та

Всеукраїнській науково-практичній конференції в м. Умань «Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика».

Публікація. За результатами дослідження опубліковано тези на тему: Наукові засади процесу формування логічного мислення майбутнього вчителя. Актуальні проблеми підготовки сучасного педагога: теорія, історія, практика : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Умань, 24 листопада 2022 р.).

Структура роботи. Магістерське дослідження складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, 5 таблиць, 2 додатки.

Загальний обсяг магістерської роботи 99 сторінок, основний зміст викладено на 89 сторінках.

ВИСНОВКИ: Реалізовані в результаті виконаного дослідження завдання дають змогу зробити такі загальні висновки.

Теоретично обґрунтовано сутність культури логічного мислення майбутніх учителів як складного особистісного новоутворення, яке передбачає здатність майбутнього педагога глибоко усвідомлювати логіку засвоюваного матеріалу, причинно-наслідкові зв'язки вивчених явищ, операції критичного мислення, логічні прийоми і методи наукового мислення, вміння абстрагувати, узагальнювати, робити висновки, високу розумову активність.

Виявлено, що основою механізму формування культури логічного мислення майбутнього вчителя є складні зв'язки між пізнавальними прагненнями та діяльністю, між інтелектуальним та емоційно-вольовим у структурі змісту цього багатогранного особистісного утворення.

Охарактеризовано рівні сформованості культури логічного мислення. На основі зазначених показників встановлено рівні сформованості культури логічного мислення: високий, середній і низький. Для *низького рівня* сформованості культури логічного мислення суб'єкта характерною є недостатня сформованість культури логічного мислення, або повна відсутність необхідних показників оволодіння її компонентами та позитивної

мотивації щодо формування особистісної культури логічного мислення.

У студентів не сформовано систему логічних знань та умінь. Студенти переважно діють інтуїтивно, імпульсивно, спираючись на життєвий досвід, метод випробувань і помилок, спираються на аналогію, шаблон, не мають сформованої рефлексивної позиції. У студентів *середнього рівня* виражено інтерес до формування культури логічного мислення, вони мають бажання й потребу у самовдосконаленні, але не завжди усвідомлюють вагомість культури логічного мислення для вчителя. Студенти мають міцні, глибокі й дієві логічні знання, але іноді потребують спонукань до самоосвіти. Сформовано систему логічних умінь, але перевага надається діяльності не творчого, а пошукового характеру. Не сформовано чітку рефлексивну позицію. *Високий рівень* сформованості культури логічного мислення характеризується чітким уявленням студентів про мету формування культури логічного мислення, великим бажанням і потребою у постійному самовдосконаленні, підвищенні професійного рівня. Сформовано чітку рефлексивну позицію.

Студенти цього рівня характеризуються майстерністю та здатністю творчо підходити до вирішення ситуацій, постійно розширюючи кругозір, займаючись самоосвітою. Досконало володіють логічними вміннями, надають перевагу завданням творчо-пошукового характеру. Студенти високого рівня сформованості культури логічного мислення здатні до самоаналізу, самокоректування, рефлексії образу «Я»; самодостатні і не мають потреби в допомозі з боку інших. Відбувається активне функціонування всіх сформованих компонентів культури логічного мислення на тлі міцної мотивації її вдосконалення.

Розроблено технологію формування культури логічного мислення майбутнього вчителя, що передбачає: застосування комплексу розроблених завдань, що відтворюють цільова, мотиваційна, змістовно-процесуальна та рефлексивна складові технології формування культури логічного мислення; індивідуальний темп засвоєння студентами компонентів культури логічного

мислення, з урахуванням їх пізнавальної активності, мотивації та ступеня розвиненості рефлексивної позиції; узгоджене поєднання традиційних організаційних форм, методів (лекції, семінарські заняття) та засобів професійної підготовки й активних методів навчання (проблемна лекція, диспут, кейс-стаді, мозковий штурм та ін.); застосування мультимедійних засобів навчання (інформаційний інтернет-ресурс).

Складовою частиною технології формування культури логічного мислення є вивчення тренінгу «Формування культури логічного мислення», в якому розкривається категоріальний апарат культури логічного мислення.

4. Розроблено науково-методичні рекомендації щодо оволодіння культурою логічного мислення. Створено дидактичний матеріал, що ускладнюється залежно від рівня культури логічного мислення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування культури логічного мислення майбутніх вчителів у процесі професійної підготовки. Необхідне її подальше вирішення за такими найбільш перспективними напрямками: вивчення можливостей застосування технології формування культури логічного мислення у контексті неперервної педагогічної освіти; створення курсу перепідготовки вчителів, орієнтованого на удосконалення їхньої культури логічного мислення; розробка відповідних методичних посібників та дидактичних матеріалів.